

KORTAF

Wildviadukt onder A28 bij De Bilt

Na een woelige strijd vanwege de doorsnijding van het landgoed Amelisweerd werd in de jaren zeventig begonnen met de aanleg van een autoweg tussen Utrecht en Amersfoort. Deze rijksweg, de A28, vormt een barrière tussen het Kromme Rijngebied met zijn vele landgoederen enerzijds en de bossen op de Utrechtse Heuvelrug met aansluitend het Vechtplassengebied anderzijds. Bij de aanleg van de A28

Het wildviadukt onder de A28.
Foto Het Utrechts Landschap

was er ook een afslag richting Zeist geprojecteerd. Een groot viaduct (5 m hoog, 54 m breed, 58 m diep) onder de A28 markeert de plaats van deze afslag.

De afslag is er nooit gekomen. In de loop der jaren hebben de dieren het viaduct ontdekt en blijkt het een belangrijke schakel in de trekroute tussen de Utrechtse Heuvelrug

en het Kromme Rijngebied geworden te zijn. Onder het viaduct zijn sporen aangetroffen van ree, vos, steenmarter, buning, wezel, hermelijn, haas, konijn, egel en muizen. Zelfs vogels als patrijs of fazant maken er gebruik van. De omgeving van het viaduct is nagevoeg ontoegankelijk voor mensen en slechts af en toe lopen er mensen onderdoor.

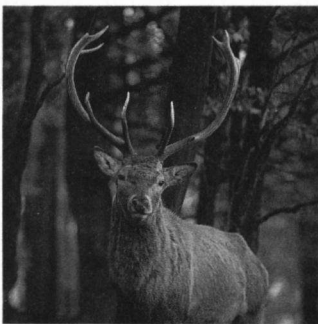
Onder druk van de gezamenlijke milieu- en natuurorganisaties in de gemeenten Zeist en De Bilt heeft de gemeente De Bilt het bestemmingsplan gewijzigd, zodat de afslag niet meer aangelegd kan worden. Het viaduct is daarbij aangemerkt als een wildviaduct. De omgeving van het viaduct zal zo ingericht worden dat de dieren ernaar toe worden geleid. Een belangrijke verbindingroute voor de zoogdieren blijft daarmee behouden.

Reinier Akkermans

Introductie edelhert Oostvaardersplassen

Na de drooglegging van de Flevoolders resteerden de Oostvaardersplassen als laatste natuurlijke drassige plaats. Oorspronkelijk was het de bedoeling dit terrein om te vormen tot industriegebied, maar de natuur ontwikkelde er zich zo fantastisch dat het al snel het belangrijkste moerasland van Nederland werd. Veel soorten watervogels vestigden zich er, daarvan is de terugkeer van de grauwe gans als broedvogel in Nederland wel het belangrijkste wapenfeit. Ook vestigden er zich al spoedig een groot aantal reën.

Ecologisch onderzoek heeft uitgewezen, dat het terrein ook

Binnenkort edelherten in de Oostvaardersplassen?
Foto Johan de Meester

geschikt is voor edelherten. Met name de buitenkaadse graslanden in combinatie met

de hoogopgaande ruige boschages zijn ideaal voor deze soort. Men vermoedt dat er zo'n 250 stuks kunnen leven. Dit is ruim voldoende voor een gezonde populatie (minimaal 150 stuks). In de winter van 1992 hoopt de beheerder van het park de eerste 10 edelherten uit te kunnen zetten. Daarna wil men de groep uitbreiden tot 40 dieren. Naar schatting zal de groep in ongeveer 10 jaar op natuurlijke wijze een omvang van 250 exemplaren bereiken. Door het plaatsen van een wildkerend raster wil men voorkomen dat de dieren het natuurgebied kunnen verlaten.

Reinier Akkermans

De betonnen middenberm is voor de meeste zoogdieren een niet te nemen barrière.

Foto Johan de Meester

De helft van de weg

De afgelopen jaren werden op de middenberm van enkele belangrijke Vlaamse autosnelwegen de klassieke metalen vangrails vervangen door ongeveer één meter hoge betonblokken. De blokken worden tegen elkaar aangezet en vormen een

lage muur, die moet beletten dat automobilisten die het spoor verliezen de verkeerde kant uitgaan. Veiligheids-, onderhouds- of andere overwegingen hebben beslist een rol gespeeld in de keuze van dit materiaal als vangmiddel, doch

er is geen rekening gehouden met het isolerende effect dat van zulke middenbermen uitgaat. De barrièrewerking van autosnelwegen wordt versterkt en de kans op een aanrijding verhoogd. Dieren hebben het sowieso al moeilijk om drukke wegen over te steken. Een eenvoudig beplante middenberm bood hun evenwel nog de kans de weg te kruisen zonder te worden aangereden door voorbijrazende auto's. De betonnen muur die in de plaats is gekomen, verhindert evenwel talloze zoogdieren de weg over te steken en isoleert verscheidene leefgebieden over een aanzienlijke lengte. Bovendien geraken veel dieren tegen de muur gevangen en slagen er niet in veilig terug te keren. Nochtans had men dit alles kunnen voorkomen door op regelmatige afstanden (tot op een hoogte van 40 cm) brede openingen in de blokken uit te sparen, waarlangs dieren de middenberm kunnen bereiken en met een grotere overlevingskans de overkant halen. De NCBR heeft er bij de verantwoordelijke minister op aangedrongen dit alsnog te verwezenlijken. Daarbij werd erop gewezen dat elders, onder andere rond Brassaat, eenzijdige wegafsluitingen gelijkaardige effecten bewerkstelligen en de verkeersveiligheid van mens en dier nodeloos in het gedrang brengen.

Dirk Criel

Bunzing in Grasduinen

In het julinummer van het bekende tijdschrift Grasduinen staat een artikel geïllustreerd met foto's van zoogdier-medewerker Johan de Meester. Ook de begeleidende tekst is door hem geschreven.

Klemmen zijn echte martelwerktuigen.

Foto Gustaaf Lennaerts

Contradictie

Reeds verscheidene jaren wordt bij de opening van het jachtseizoen het gebruik van vallen, strikken, klemmen, gif en niet gereguleerde inlooptuigen verboden en dit

in alle gewesten. Desondanks acht de wetgever het niet noodzakelijk de verkoop en het bezit ervan aan banden te leggen, met het gevolg dat van zulke tuigen nog steeds gebruik kan worden gemaakt. In geval van overtreding is de eigenaar van de tuigen immers moeilijk

te achterhalen, waardoor klachten meestal niet ontvankelijk worden verklaard.

Hetzelfde probleem bestaat bij de handel in levende en opgezette roofdieren. Hoewel in het verleden tijdelijk een verbod was ingesteld, heeft de wetgever gemeend de handel opnieuw te moeten toelaten. Desgevraagd gaf men ons als reden, dat "het mogelijk moet zijn roofdieren die in het buitenland zijn gedood hier te laten prepareren". De bescherming gaat dus blijkbaar niet verder dan onze landsgrenzen.

Omdat zulke maatregelen overtredingen in de hand werken, heeft de NCBR er bij de bevoegde overheid op aangedrongen om bij de komende jachtopeningsbesluiten de nodige bepalingen terzake op te nemen.

Johan De Meester

EG Habitat Richtlijn

Per 1 juli 1991 is de beurt aan Nederland om gedurende een half jaar de voorzittershamer te hanteren op de vergaderingen van de EG-Raad van Ministers. Voor tal van belangengroepen, is het komende voorzitterschap aanleiding bij de Nederlandse regering aan te dringen tot voortvarendheid bij de bekrachtiging van EG-richtlijnen. Een aantal natuurbeschermingsorganisaties, waaronder de VZZ, heeft een memorandum opgesteld waarin gepleit wordt voor de vaststelling van de EG-richtlijn 'inzake de bescherming van natuurlijke en halfnatuurlijke habitats en de wilde fauna en flora'. Dit memorandum is op 27 mei 1991 aangeboden aan staatssecretaris Gabor.

In de wandelgangen is deze EG-richtlijn bekend als de 'Habitat Richtlijn'. Het voorstel da-

teert van 1988 en voorziet in de bescherming van op het land en in de zee voorkomende wilde planten en wilde dieren, hun leefomgeving (habitat) en van bijzondere landschappen. De grote verdienste van de voorgestelde richtlijn is de aandacht die wordt gegeven aan gebiedsbescherming en aan het streven naar de totstandkoming van een Europees netwerk van beschermde gebieden. De natuurorganisaties kunnen zich in grote lijnen vinden in inhoud en strekking van de richtlijn. Versterken van de samenhang

tussen kerngebieden, veiligstellen van verbindingzones en het uitbreiden daarvan zou steviger in de richtlijn verankerd moeten worden om zo te komen tot een Europese ecologische hoofdstructuur. Kritische geluiden zijn verder te horen over het ontbreken van een beleid voor de ontwikkeling van nieuwe natuurgebieden en het ontbreken van een compensatieregeling bij onontkoombare ingrepen in de natuur. Ook het ondersteunen en versterken van de samenwerking met niet EG-landen in Oost-Europa en Afrika verdient meer aandacht.

Is de bescherming van de natuur met de vaststelling van de Richtlijn geholpen? Volgens de formele procedure moeten Richtlijnen binnen twee tot drie jaar verwerkt zijn in de nationale wetgeving. Helaas leert de praktijk dat daar vaker tien tot vijftien jaar voor staat.

Nicoline Elsink

De das in het Land van Cuijk

Bij de ruilverkaveling in het Land van Cuijk (Noordoost-Brabant) worden positieve maatregelen voor dassen getroffen. Het ruilverkavelingsplan voorziet in de aanleg van circa 10 dassentunnels, verbreding van duikers en getrapte sloottaluds. Rond het voor dassen belangrijke landgoed De Maurik wordt circa 130 hectare landbouwgrond als natuurgebied ontwikkeld. Ook wordt

hier in totaal 8,5 kilometer heggen en singels aangelegd, die dekking moeten verschaffen. Deze maatregelen zijn hard nodig, want het gebied rond Cuijk en Grave is met zo'n 20 bewoonde burchten erg belangrijk voor de das. Er vallen hier nog steeds veel verkeersslachtoffers en het leefgebied is er de laatste jaren door zandwinningswerk sterk aangetast.

Piet van der Reest

Positieve maatregelen voor de das in het Land van Cuijk.

Foto Annemarie Steeman

Groene wegen in Vlaanderen

Met de uitvoering van het eerder door ons besproken natuurontwikkelingsplan "Mina 2000" zette de Vlaamse milieuminister een eerste grote stap in de richting van de concrete uitwerking van een groene hoofdstructuur in Vlaanderen. Hoewel het slechts een richtnota betreft, betoont de overheid hiermee de wens tot een betere ruimtelijke ordening te komen, waarin het behoud van de open ruimte en de ecologische waarden van het landschap voorop staan. De nota kwam er niet zonder slag of stoot. Vooral vanuit landbouwerskringen wordt fel tegenwind geblazen. Daartegenover staat de inbreng van 'het natuurbehoud', dat een uitermate belangrijke rol heeft gespeeld in de opbouw van het plan. Dit neemt niet weg dat men redelijk overhaast tewerk is gegaan. Streefdata dienden te worden aangehouden en kregen voorrang op de kwalitatieve inhoud van het voorstel. De kaart die uit het geheel resulteerde geeft weliswaar de krachtlijnen aan die dit initiatief moeten dragen en toont ons de gebieden waarbinnen het natuurbehoud en de natuurontwikkeling zich met voorrang zullen afspelen; een gedetailleerde invulling wordt ons evenwel onthouden. Het betreft slechts een 'indicatieve kaart', zo wordt gesteld, die de

hoofddaccenten van het beleid weergeeft en ondersteunt en die niet te vertalen is tot op perceelsniveau. Nochtans blijft de wens naar een meer gedetailleerde invulling, en het kabinet belooft hiervan werk te maken. Tot zolang blijft de groene hoofdstructuur beperkt tot de cartografische invulling van de natuurkerngebieden en de natuurontwikkelingsgebieden, terwijl de niet minder belangrijke verbindingzones en buffergebieden op uitwerking wachten. De kans dat ze op lange termijn geheel uit het zicht verdwijnen is nu wel erg groot.

Dirk Criel

Stroppers

Tijdens een routinecontrole die de NCBR in april op verschillende dassenburchten te Voeren doorvoerde, werden op twee burchten overtredingen op de jachtwetgeving vastgesteld. Op een belangrijke kraamburcht werden enkele gifgeieren ontdekt, die net voor de ingang van de burcht waren gelegd. Reeds eerder vonden NCBR-medewerkers strikken op wissels in de buurt van de burcht. Daardoor werd de burcht het afgelopen halfjaar versterkt gecontroleerd en dit terecht, zo blijkt. Ook aan de overkant van de Voervallei blijkt men de das

naar het leven te staan. Op een onbewoonde burcht werden strikken gevonden. Deze waren reeds enige maanden oud en ondeskundig opgesteld. Allicht omdat de burcht reeds langere tijd onbewoond is, bleef de das de dood bespaard. In beide gevallen werd er een klacht gedeponeerd en enkele verdachten zijn in deze zaak gehoord.

Benoit De Loose

Prijsvraag

De Teylers Stichting organiseert jaarlijks een prijsvraag, waarbij er een opstel of verhandeling over een bepaald onderwerp moet worden geschreven. Voor 1991 wordt gevraagd een *samenvattende en evaluerende verhandeling over onderzoek van één of enkele verwante in Nederland voorkomende diersoorten* te schrijven. In Nederland wordt veel langlopend veldonderzoek verricht naar onder andere levenswijze, voeding, voortplanting, migratie of populatiedynamica van individuele diersoorten of verwante diergroepen. Met deze prijsvraag wordt beoogd een kritische samenvatting van de resultaten te bevorderen. Het werkschap moet voor 1 januari 1994 worden ingeleverd. Wie interesse heeft kan een uitgebreide toelichting verkrijgen bij: Directeuren van Teylers Stichting, Damstraat 21 2011 HA Haarlem (NL).

Vleermuizen in Fort Asperen

Onbekend maakt onbemind. Dat gold tot voor kort ook voor vleermuizen. De laatste jaren is de vleermuis een stuk minder mysterieus geworden. Met name door het onderzoek met behulp van batdetectors is deze diergroep in de belangstelling van zoogdierkundigen gekomen. Kennisoverdracht van een kleine groep naar een breed publiek is vaak een jarenlange zaak. De tentoonstelling *Vleermuizen in Fort Asperen* levert hieraan een bijdrage. Op deze tentoonstelling krijgt u een indruk over het leven van de vleermuis. Zijn voedsel (insekten), de winterslaap, de zomer-verblijfplaatsen, kortom het gehele leven van een vleermuis wordt uitgebeeld. Behalve de tentoonstelling kunt u ook het fort zelf bezichtigen. Het Fort Asperen vormt een onderdeel van de Hollandse Waterlinie en het aardige is dat het fort ook door vleermuizen als verblijfplaats wordt gebruikt.

Reinier Akkermans

Fort Asperen, gelegen te Acquoy nabij Leerdam. De tentoonstelling loopt van 2 juni tot en met 8 september. Geopend van dinsdag t/m zondag van 10-18 uur. Toegang f 6,50, kinderen f 4,50.

Brucellose

Nu de overheid er in is geslaagd de hondsdoelheid te bestrijden zonder daarbij de vossenpopulatie te decimeren, wordt de vossen in België van jagerszijde de schuld aan een nieuw probleem in de schoenen geschoven. Het betreft het overbrengen van de ziekte 'brucellose' op vee.

Brucellose is een bacterie die zich via de bloedbanen verspreidt en een beeld van algemeen en langdurig ziek zijn veroorzaakt, hetgeen zich uit in koorts, hevige hoofdpijn, buikpijn, constipatie en anorexie. De ziekte kan ook op de mens worden overgebracht. Runderen zijn van nature erg gevoelig

Is brucellose een nieuwe ziekte om de vos in een kwaad daglicht te stellen? *Foto Pieter Elbers*

voor brucellose. Hoewel honden besmet kunnen worden met brucellose, is het voorbarig en niet wetenschappelijk gefundeerd om deze gevoeligheid zonder meer door te trekken naar vossen. Bovendien treedt de vos uitsluitend op als passieve gastheer en bestaan er doeltreffende vaccinatiemethoden bij runderen om ze te vrijwaren van brucellose. Bestrijdingsacties van vossen analoog aan de bestrijding van hondsdoelheid zijn daarom volstrekt overbodig.

Dirk Criel

Nestkastproject kleine marterachtigen

In Best (Noord-Brabant) heeft de Venelwerkgroep (vrijwillig educatief natuur- en landschapsbeheer) een nestkastenproject voor kleine marterachtigen opgezet. Na een artikel in een plaatselijk weekblad en een oproep via de lokale omroep waren diverse mensen bereid een nestkast op een gunstige plek te plaatsen. In de wintermaanden van 1990 zijn 15 nestkasten gemaakt voor bunzing, wezel en hermelijn (zie Zoog-

dier 1990/1). Afhankelijk van de biotoop zijn de nestkasten onder ruigten en houtstapels geplaatst. Over de nestkasten werd plastic-folie gespannen om inregenen te voorkomen.

In januari en februari 1991 zijn de kasten voor het eerst geïnspecteerd. De meeste kasten werden door muizen als voedselopslagplaats gebruikt of door hen bewoond. Een bunzingkast was als latrine door een bunzing gebruikt, maar zijn

eigen nest had hij dieper onder de houtstapel gebouwd. Teurstellend is dit nog niet te noemen, omdat de eerste resultaten pas na twee tot vier jaar te verwachten zijn. Als dan 40% van de kasten bewoond is, is de proef als geslaagd te beschouwen. De werkgroep gaat vastberaden door en heeft begin 1991 nog eens zes kasten geplaatst.

Venelwerkgroep Best.

